
Magyary Ágnes

SÉTA AZ IDŐBEN

KÉT FEJEZET A SÁRKÁNYKOPONYA ÁLARCBAN
CÍMŰ REGÉNYBŐL

Sándor Zsiga élt, de nem létezett. Legalábbis nem hivatalosan. Ezért tisztelték annyira, mert aki évszázadokon laza csuklómozdulattal átnyúlva tud túljárni a mindenkori hatóság eszén és úgy jön-megy a világban, hogy az senkinek sem tűnik fel, az igazán csavaros elméjű ember és méltó a többiek csodálatára.

Az elhalálozás legnagyobb haszna: nem kell többet a hatósággal küszködni. Errefelé az emberek nem szeretik az ilyesmit. Mert a törzsfőnök, a király, a fejedelem, a császár, az államelnök, tanácselnök és a párttitkár kínosabbnál-kínosabb kérésekkel fordul az alattvalóihoz. Mindenféle zagyvasággal. Így aztán nem csoda, ha nem is értik, hogy mit akarnak tőlük. Persze az sem sokkal jobb, ha ők keresik meg ügyes-bajos dolgaikkal a törzsfőnököt, királyt, fejedelmet, államelnököt vagy a megyei tanácsot.

Például amikor szóvá teszik, hogy rosszak az utak, akkor azt válaszolják a megyétől: mégis mit akarnak?! A gödrökről, eső vájta árkokról és kilónyi kövekről a földutakon nem a megye tehet, hanem ők! Ezt még az ötéves kisgyerek is tudja! Mert ha nem szentségelnének annyit ezeken az amúgy kiváló minőségű utakon közlekedve, és nem emlegetnék annyit a kénköves poklot annak összes lakójával, akkor nem lenne itt semmi baj, mert az Ördög sem venné a lelkére az őt ért gyalázkodásokat és nem szórná tele a vidéket hatalmas kövekkel. Szóval, ha valami bajuk van ezekkel az úton heverő szikladarabokkal: ne hozzájuk, hanem a papjukhoz forduljanak, mert csak ő tudja ájtatos hangon énekelve, füstölőt szakszerűen lóbálva kikergetni ezt a sátánfajzatot, és ne jöjjenek azzal, hogy ők kálvinisták, mert ez aztán végképp nem a megye felelőssége.

Vagy amikor a választás előtt ellátogatnak a faluba és ők megemlítik, hogy náluk, ahol máskor a legnagyobb eső nélküli nyári szárazságban is erekben folyt a víz a Gergely utcában és a hegyen minden kert vízben állt; most a legmélyebb kútból sem tudnak vizet merni. Erre szintén az a válasz érkezik, hogy erről is ők tehetnek, minnek isznak annyit. Ők egy emberként mordulnak fel és kikérik maguknak: ők aztán igazán nem vízzel élnek, de pálinkát

mégsem adhatnak az állatoknak, hiszen hova vezetne az. De a politikusok eszén így sem tudnak kifogni, mert azt javasolják, hogy akkor fúrjanak új kutakat.

Sándor Zsiga azzal vigasztalja a társaságot, hogy semmi meglepő nincs ebben, hiszen Ulászló, Csák Máté, Báthory István, Mihály vajda, Ferenc József, Giurgiu Dej vagy akárhogyan is hívják, tulajdonképpen ugyanaz a személy: mindent akarnak és semmit sem adnak. Emlékezzenek csak vissza – persze ők nem emlékeztek semmire, hiszen a XX. században születtek –, amikor 1506-ban a királynak fia született. Micsoda nagy felhajtás lett belőle. Hogy nekik kötelességük az uralkodó fiúgyermekének világra jövételekor adót fizetni. Micsoda?! Ők ilyesmire nem emlékeznek. Ki és mikor találta ki ezt az ostobaságot? Hát, hogy még az Árpád-házi királyokkal egyeztek volna meg erről – mondták a hatalom emberei. Ők nem tudnak ilyesmiről, sőt még a nagyapjuknak a nagyapja sem regélt még hasonlóról sem – válaszolták. Különb is se Zsigmondnak, se I. Ulászlónak, se V. Lászlónak, se Mátyásnak ők ilyen adót nem kellett fizessenek, akkor II. Ulászló – nekik csak Lengyel László – minek alkalmatlankodik.

Ezeknek – kötötte az ebet a karóhoz Tomori Pali királyi adószedő Erdélyben – egyiknek sem született fia, de hála Istennek a mostaninak igen. Ez igazán nagyszerű – mondták ők –, Isten áldja a királyt a királyfival együtt, de adót ettől még ők nem fognak fizetni Isten jóvoltából, mert az égbekiáltó igazságtalanság lenne, és az ilyesmit az ő igazságérzetük nem tűri. De hát értenek-e ezek a jó szóból? – tárta szét teátrálisan a karjait Sándor Zsigmond. Érdekli-e őket a székelység szabadsága? – tette még hozzá. Így aztán a király emberei addig akadékoskodtak, hogy hadsereggel kellett őket szétverni, de akkor aztán megtanulták, hogy adóügyben nem jó velük ujjat húzni.

– És aztán mi lett? – kérdezték lelkesen és abbéli reményükben, hogy ha egykor megúszták a székelyek ezt a kellemetlenséget, mint a hatalmasoknak való adakozás, akkor talán most is lenne rá mód.

De Sándor Zsiga lehűtötte a kedélyeket. Mi lett volna, vonta meg a vállát, hadsorba állította a király az övéit – most mindenkit –, és úgy elverték minket, mint a kétfenekű dobót.

– Akkor kell-e nekik fizetni vagy nem? – érdeklődtek teljesen összevarodva.

– Próbálkozni kell – válaszolta az öreg.

Majd azt magyarázta, hogy minek volt úgy oda a király a trónörökössel, mert csak bajt hozott rájuk. Csak arra szolgált, hogy belefüljön a patakba Mohácsnál! Ennek kellett volna nekik az ökreiket odaadni. Még jó, hogy nem hagyták magukat.

– De hát a király elvert minket! – okvetetlenkedett Mojsza. – És az ökröket csak elhajtották.

– El-el – igazította helyre a másikat a vén Sándor Zsigmond –, de mindenki megtanulhatta, velünk nem lehet packázni.

Csak az Ördögnek – gondolta Mojsza, de hangosan kimondani már nem merte. És most elkapták ezt a mihasznát és jól bezárták a tenyészbika istállóba – a régi kollektív területén. Engedélyre várnak, hogy rágyújthassák több évszázados sérelmüket az ökrök elhajtásától, a papjuk lelövésétől, a rossz állapotú utakig és hogy lassan innivaló víz sem marad a kutakban.

Testületileg vonultak tehát Sándor Zsiga házához eligazításért. Ez kedden este hétkor történt. De ennek szinte nem volt semmi jelentősége, mivel Sándor Zsiga minden idejét a pincéjében töltötte – ami nem csoda, mert annyi évszázadot megélni igencsak kimerítő és köztudomású: a túlzott fáradtság következménye az örökös nyugtalanság, ennek az ellenszere a pálinka. Pálinkát viszont csakis nyugodt körülmények között lehet fogyasztani, és van-e békésebb hely a pincénél.

A kapu öregemberesen nyikorgott, nagy püsszegések közepette vonultak a pinceajtóhoz – nem akarták a háziakat zavarni. Az ajtóban kisebbfajta vita alakult ki, hogy akkor ki is kopogjon, mert Sándor Zsiga amióta hivatalos minőségében nem létezett, úgy vélte: rá a törvény nem vonatkozik – ez igaz is volt –, és azt bicskázhat meg és akkor, amikor úri kedve tartja. Meglehetősen szeszélyesnek bizonyult ebben a kérdésben, nem csoda, ha mindenki vonakodott az ajtót megzörgetni. Végül arra jutottak, hogy nem kopognak, hanem az ajtón keresztül mondják el a jó hírt:

– Elkaptuk az Ördögöt!

A válasz: nagy csend. Nem moccan semmi. Még az az átkozott szű is abbahagyta a fagerendák dézsmálását. A diófa lombja sem suhogott, mint ha ő is megütközött volna ezen a világszenzáció-számba menő bejelentésen. Az univerzum hegyezte a fülét, hiszen ilyesmi még nem fordult elő a világtörténelemben, de azon kívül sem. Márpedig az Ördög azon kívül is futott be karriert, bár ezt a mostanit sokkal jobban élvezte. Ezt mindenki tudja, még a szű is – aki a legszívósabb lények a teremtett világnak. Sándor Zsigmond biztos volt benne, ha ez a gazfickó valahogy elérné, hogy beferkőzön a sátánfajzat bőre alá, őt is kirágná ebből az árnyékvilágból. A faluban mindenki fából építkezett: a házak, a gazdasági melléképületek, istállók, kerítések, kapuk igazi ínycsikékként kínálták magukat ezeknek az elvetemülteknek. Valóságos szűparadicsom. Itt aztán évszázadokig lehet

ezeknek a férgeknek csócsálni, nyalogatni, rágcsálni a csemegét, a fát szorgos molnárként őrlni.

Sándor Zsiga is épp azt figyelte, ahogy az aprócska szakember szépen lassan és módszeresen darálja a gerendáját. Finom por alakban pottyan le a hulladék, picurka kupacot alkotva a pince döngölt padlóján. Ez a dög – gondolta Zsiga bá –, már az ötödik házamat rágja szét. Mondjuk volt ideje rá bőven – szötte tovább gondolatait –, ha úgy vesszük, ötszáz év alatt még én is szétrágcsálnék bármekkora épületet. Itt tartott elmélkedésében, amikor szöszmötölést hallott az ajtó felől, majd otromba módon belekiabáltak emelkedett lelki szemlélődésébe.

Hallotta a pinceajtóról a földre koppanni ezeket az elkeseredett szavakat: elkaptuk az Ördögöt. Még ez is! – gondolta Sándor Zsigmond. Ő ismerte a komát, ezért két esetet tartott valószínűnek: az Ördög szándékosan esett a falu csapdjába, mivel valami világraszóló beugratáson töri a fejét, vagy valamilyen szerencsétlen flótásról gondolják, hogy az maga az ősellenségük. Egyikhez sem volt kedve.

Aki annyi évszázadon keresztül forgolódik a világban, annak nagyon elfárad a lelke. Mert nem igaz, hogy a test lankadása jelentené a véget. Szó sincs róla. Amikor eljön az, hogy minden nemű emberi érzés fáj, akkor kezdődik el a romlás. Sándor Zsigmond 1764. január 7-én érezte úgy: épp ideje lenne, ha egy ágyúgolyó telibe találná, és kilehelné lelkét, annak rendje és módja szerint, miközben teste ezer cafatban röpülne szerteszét. De a halál nem kívánság. És ezt ő tudta a legjobban. Mert miközben halomba halnak körülötte az emberek, repülnek a fejek, anyjuk után sírva kapaszkodnak az életbe, majd ernyedten esnek le az ujjak az élni akarásról, ő még mindig szálfa egyenesen áll vérbe borítva. A többiek vérébe borítva. Legalább, ha a sajátja ömlene, már az is okot adna a derűlátásra, hogy már nem sok van hátra. Másrésztől érthetetlen, hogy miért pont ott január 7-én Madéfalvánál tört el benne valami, hiszen az a mészárlás labdába sem rúgott a kenyérmezei csata mellett, nem említve a lengyelországi kalandot követő hajmeresztő eseményeket.

Ezért haragudott Sándor Zsigmond leginkább az időre, mert minden korábbi szilárdnak hitt meggyőződése előbb-utóbb megkérdőjeleződött. Ez utálatos volt. Sőt, émelyítően bosszantó és agyvelőszaggató, hiszen minden egyes illúzióvesztés után egy évszázad szükségeltetett ahhoz, hogy újra hihessen valamiben. Mert hinni kell. Hol hit, ott van bizakodás. Ha van bizakodás, akkor van remény. Mert amikor a lélekből kiszáll a fényesebb jö-

vőbe vetett hitt, mint pöszme a nyári melegben, akkor minden egyes perc kínszenvedéssé lesz.

Mert ordas hazugság, makacs ostobaság, hogy az idő rostáján a jelentéktelen dolgok kihullanak. A valóság ezzel szemben az, hogy ez a tengernyi aprócska csekélység hatalmas szikladarabbá áll össze, és úgy kólintja fejbe az egyszeri embert, hogy az azt sem tudja, hogy fiú-e vagy lány. És amikor ez a sunyi orvtámadás bekövetkezett, olyan változások jönnek, amely alapjaiban írja át a nagy bölcsességek összes vonatkozásait. Ezekről az óriás fejbeverésektől irtózott a legjobban Sándor Zsigmond, mivel bőven volt tapasztalata és egyik sem volt túl kedvező.

1761-ben szinte a megszokott kerékvágásban kezdődött el a hecc, amikor tudomást szereztek, hogy valami nő fogja nekik megmondani, hogy mit kell csinálniuk, amikor fegyverforgatásra kerül a sor. Ezt természetesen kikérték maguknak! Merthogy ők szabadok. Ha nem hiszik el ott a messzi Bécsben, akkor olvassák Szamosközy Istvánt, aki érzékletesen festette le, hogy ez az ő lelkületükből adódik. Mármost a szabadságszeretet. És e tekintetben nem hagyják magukat meggyőzni. Ha kell, vérre, öltre, pokolra, mennyre mennek. Ha az udvar nem olvas szépirodalmat és szociográfiát, arról ők nem tehetnek, de erősen ajánlanák műveletlenségük azonnali felszámolását.

Erre az a válasz érkezett, hogy az udvar inkább őket számolná fel úgy, ahogy vannak. Mert az nem lehet, hogy valaki nem fizet adót, amint az sem lehet, hogy akkor ragadnak kardot, amikor akarják és nem akkor, amikor mondják nekik. Ebből aztán nagy huzavona lett. Ők azt gondolták, hogy ez majd nagyjából a megszokott forgatókönyv szerint fog lezajlani: ők hadba szállnak és jól megverik az uralkodó embereit, majd amazok állnak sorba és jól megverik őket, és utána lenyugodnak a kedélyek.

Fatális tévedésben voltak. És ezúttal nem a történelem nyitját nem lelték, és nem is az Ördög tolt ki velük. Először arra gyanakodtak, hogy itt csak egy nyelvi félreértésről van szó. Ugyanis, mi történt tulajdonképpen? Egy borongós reggelen a hatalom emberei újabb nekik nem tetsző rendelkezésekkel álltak elő. Ők természetesen úgy tettek, mintha meg sem hallották volna ezeket az újabb abszurd ötleteket, de amikor csak úgy véletlenül elsétáltak a kockafejűek mellett a vállukkal jót löktek rajtuk, akik arccal előre beleestek a jóféle csizmamarasztaló sárba. Ezt a tudálékos vigécek zokon vették és rögtön fenyegetőzni kezdtek, mondván: az új uralkodóval nem fognak olyan könnyen elbánni, mert ennek szoknyája van. Nem baj, mondták ők nagyképpően, Fráter Györgynek, a barátnak is az volt és mire ment ve-

le. Nem, nem – magyarázták a talpnyalók – ennek igazi van. Ők legyintettek. Nem értik a bécsi divatot – mondták, de ha jól esik, miért ne húzhatnak szoknyát a férfiak is, csak nekik hagyjanak *békit*, mert errefelé túlságosan hideg van az ilyen hóbertos cicomához. Nem, nem értik – fontoskodtak – ez tényleg asszony. Megvonták a vállukat, hogy mi közük nekik ehhez.

A gond az lehet – vélte Sándor Zsigmond –, hogy sosem foglalkoztak alaposabban a görög mitológiával. Mert ugyan biza, miért kellett Tróját mindenáron megostromolni? A női hiúság miatt. És ki hiúbb: a halandók, vagy az istennők? Kibogozhatatlan. Talán mindkettő. És mit tesznek ennek a kérdésnek az eldöntéséhez? Egymásnak ugrasztják a férfiakat. A férfiak meg azt hiszik, ezt a világot ők irányítják. A nők tudják, hogy nem. És ebben az Isten is tettestárs, különben nem győzte volna meg az erősebbik nemet, hogy ők a teremtés koronái. Ha őnekik ez elég – legyintenek a nők, akik minden tekintetben szívósabbak a férfiaknál, és erre Sándor Zsigmond 1764-ben jött rá, amikor január 7-én Mária Terézia olyan elszántsággal ágyúzta romlandó testét, hogy csak úgy tudott megmenekülni, hogy ott helyben asszonnyá változott.

Az idegen

Poszttraumás szindróma – mondaná a pallérozott XXI. századi olvasó. Mert a XXI. században mindenki módfelett tájékozott, főleg a lélek dolgaiban. Így aztán mindenki lelkiszegény, hiszen mindig a suszternek lyukas a cipője, de nincs semmi baj, mert övék a mennyeknek országa – nem a susztereké, hanem a lelkiszegényeké. Kár, hogy ebben már senki sem hisz. Mármost a mennyek országában. Ugyanis nincs Isten, de ha lenne is, akkor sem beszélne róla. Azonban, ha nincs Isten, akkor az Ördög sem nagyon lábatlankodhat és ütheti bele az orrát mások dolgába. De ha Őkelme nem létezik, akkor ugyan biza ki kavarta úgy a kártyákat az elmúlt évszázadokban, hogy a székelyeknek többnyire pocsék lapok jutottak?

De a XXI. századnak erre is megvan a magyarázata: nem kell itt semmiféle túlvilági erő beavatkozását keresni, minden a táplálkozáson áll vagy bukik. Mivel a székelyek eltökélten lendítik gallér mögé a töltelékes káposztát tejfellel és pálinkával, ezért siklik félre aztán az idő és a történelem. A kulcsszó a gluténmentes és az alkoholmentes. Le a vöröshúsokkal, a szénhidrátokkal, és az agysejtgyilkos alkohollal! Ady Endre forog a sírjában, de

sebj, mert ő úgyis csak egy önimádó és önpusztító XX. századi anakronisztikus sámán volt. Mellesleg Dózsa György unokája.

Sándor Zsigmond azt sejtette, hogy valami lelki nyavalya húzódnak meg az őt ért váratlan változások mögött. (Még véletlenül sem gyanakodott a hurkára és puliszkára.) Nem volt ő műveletlen ember, jól tudta: az ember nem csak test. De mi a lélek? És ami a legfőbb: hol van? Lebeg az Úr lelke a vizek felett. Valahogy így kezdődött minden. Isten lelkével, amely állhatatosabbnak bizonyult minden másnál. Az emberénél mindenképp. Mert az ember olyan, mint ősszel lehulló levelek, amelyeket a leglágyabb szellő is könnyedén felkap. Az ember lelke pedig maga a szellő. A finoman simogató fuvallat azonban bármikor képes orkánná változni. A tomboló vihar nincs tekintettel semmire és úgy tépi ki a fákat az erdőből és az embert az időből, mint a patás a bicskát. A székelyből. A szüreti bálban.

Az emberben őrző lélek azonban végzetes lépések felé löki a gazdastet. Ezt hívja a pszichológia neurózisnak. Ez történt Sándor Zsigmonddal is ott Madéfalván, ahova csak azért érkezett, mert sosem tudott a fenekén ülni és történnjen bármi, neki ott kellett lennie. Az anyja sírva-ríva könyörögött neki, hogy maradjon otthon, és ha már annyira mehetnéke van, akkor inkább menjen ki az erdőre tűzifát vágni, mert ropog a hó, csikorog a hideg, még a Jóisten is favágásra teremtette ezt az időt. Ő persze fittyet hányt az anyai aggodalmakra, és sűrű ölelgetések közepette eljött otthonról, mondván:

– Ne keseregjen, édesanyám, csalánba nem üt ménkű!

Igaz: ütni nem üt, csak a csalánból csihánt csinál.

Tehát kackiásan lovagolt be régi katonatársa portájára, ahol már jó sokan gyülekeztek. Álltak a tornácon, udvaron, tele volt a pince, még a kapu előtt is férfiak taglalták az eseményeket. Hogy mi volt Gyergyóban, hogyan kergették meg a szelindekek a katonákat Alfaluban, és micsoda lárma és tumultus keletkezett Székelyudvarhelyen, miután – nem lehet tudni kicsoda – fültövön vágta generális Buccow szárnysegédjét, miközben azok győzködtek az összeverődött népet: nincs jobb dolog, mint a hatóságnak igazat adni. Ekkor ütöttek először. Kínos érzékenységgel reagáltak erre a csacsi taslira a császárnő emberei, és a végén legalább száz ember sérült meg a verkedésben. De nem halt meg senki!

De ez a csámpás Bécsből szalajtott Adolf egyáltalán nem tűnt elégedettnak, hanem rögtön ott dohogni kezdett: micsoda hálátlan vad emberek ezek itt mind. Ahelyett, hogy kezet csókolnának neki, és könnyes szemekkel hállázkodnának, mint megveszekedett pogányok támadnak rá az uralkodó hi-

vatalnokára. Ez hallatlan! Sándor Zsigmond nem állhatta meg, hogy közbe nem vágja:

– Vademberek?! – kiáltott fel. – Látott volna minket 1506-ban, amikor Tomori Pál hadseregének kellett köztünk rendet vágnia!

Buccow generális összevont szemöldökkel kereste meg az okvetetlenkedőt, aki jogos kirohanását zavarja, és amikor megtalálta Sándor Zsigmond tekintetét a tömegben, hosszan néztek farkasszemet. Buccow generálisnak barna gombszeme volt pont olyan, mint a párhónapos kiskutyáknak. Ez meglepő volt.

– Ez a kockafej – dohogott magában Zsiga bá – azt hiszi, mi nem vagyunk képesek meghallani a civilizáció hívó szavát. 1506-ban még azt hittük, ha valakit megölünk, az majd minket szolgál a másvilágon. Hol vannak azok a régi szép idők?!

Csak legyintett. Mert fogalma sem lehet egy ilyen Buccow félének arról, hogy mennyire nem vademberek ők, mert ha csak egy picit is azok lennének, akkor a drága Adolf kockafeje zötyögve gurulna végig Székelyudvarhely utcáin, hangosan óbégatva, édesanyját és a császárnőt szólongatva. Utagyerekek hada rohanna utána, nyílnának az ablakok, kapuk. Özönlene a nép csudát látni, mert mégsem minden nap vágják le az uralkodó generálisának a fejét Udvarhelyen. Ilyesmire legfeljebb minden évszázadban csak egyszer kerül sor.

Tehát nagy volt a mozgás a faluban és a régi katonatársa házában, amikor megérkezett. Hogy adják vissza régi szabadságukat, hogy ők az országból ki nem mennek sehova katonáskodni, hogy a régi törvényeket tartsák be, hogy ide ne tolják a pofájukat, mert akkor... Akkor dördült el az első ágyú. Lett nagy sikoltozás, futás, síró gyerekek, kétségbeesett asszonyok, káromkodó férfiak és vér. Aztán hirtelen halálszag lett. Érezte Sándor Zsigmond, ahogy a hegyről leereszkedik a medencébe az elmúlás lélekcsavaró bűze. Először csak óvatosan szálingózott, alig lehetett érezni, finoman csipegetett bele az életbe, egy-egy sebesült felsírt, majd látta Sándor Zsigmond, ahogy elkezdenek felszállni a lelkek. A halál le, a lelkek fel. Szépen, mint a reggeli köd gyümölcsfákkal szabdalt szántóföldek felett. Aztán ahogy egyre jobban erősödött az ágyúzás, úgy a halál is mind inkább lejjebb ereszkedett. A földön testek vonaglottak, a kaszás settenkedett a fájdalomban, ő meg – Sándor Zsigmond – állt megkövülten. Nem mozdult, nem kiabált, nem futott. És ami a legijesztőbb: nem félt.

Mert a félelem legalább annyira része az életnek, mint a fájdalom. Azonban Sándor Zsigmond nem félt, csak fájt. A lelke. Mert érezte, ez így nincs

rendben. Ennek nem így kellene történie. Először is nem lehet orvul másokra támadni, nem lehet egy falut, ami tele van nőekkel, gyerekekkel és öregekkel, ágyúztatni, még a fenséges császári megbízottnak sem. Nem lehet félelem nélkül nézni mások haldoklását, nem lehet túlélni úgy, mintha semmi sem történt volna. De ebből is látszik, mint hiába barangol bárki is akárhány évszázadon át az időben és történelemben, semmit sem tanul. Sándor Zsigmond pont olyan értelmezhetetlen elvárásokkal állt ott az élet remélt igazságosságával szemben, mintha a XVIII. században született volna. Vagy a XXI.-ben.

Maga sem tudta hogyan, de elindult haza. Valahol Szentkeresztbánya környékén roskadt le először az erdőben és gondolkodott el azon, hogy mi is történt és vajon, mit fog otthon mondani. A helyzete meglehetősen kétes volt. A története hihetetlen. Ő maga pedig tehetetlen. A nadrág csúszott le róla, a kabát lötyögött, a csizmában csúszkált és a sírás kerülgette. Pedig életében nem sírt, még akkor sem, amikor hétévesen az apja ostorral verte meg az istállóban, mert valaki felgyújtotta a lovak abrakját. Az apja rá gyanakodott. Alaptalanul, mert bár ő verte le a környék összes fecskéfészket, lopta a szomszédok almáját, kergette a ludakat, megverte a lányokat, kilopta a perselypénzt, de akkor kivételesen ártatlan volt. Az egyik bátyja volt a ludas. De az ő renoméjával nem volt mentség: apja bűnösnek titulálta és nem volt apelláta. Nem az ütések fájtak, hanem az igazságtalanság. Abban a pillanatban az apja nem tűnt nagyon másnak, mint bármelyik király, fejedelem, tanácselnök vagy törzsfőnök.

Fél nap alatt érkezett meg Dályába. Amint felbukkantak az első házak, lassított léptein. Mire a templomhoz ért, már szinte sétált, ami meglehetősen szokatlan volt. Hétköznap nő nem andalog a falu utcáin. Gyorsan észbe kapott, és szaporábbra vette a tempót. Közben azon gondolkodott, miképpen adhatná elő, mi történt vele. Hát, megrontották. A lelkét. És mi rontotta meg az ő lelkét? Hát a hatóság! Jelen esetben ez a Buccow. Aki a távoli Bécsből jött.

Bécs oly távol van, hogy tulajdonképpen nem is létezik. Ahogy ők is oly távol esnek a császárvárostól, hogy az ottaniak népmesei motívumként gondolnak csak rájuk. Hol volt, hol nem volt.

– Ezekkel az Adolfokkal mindig baj van – gondolta Sándor Zsigmond 1944-ben, amikor a dályai határban vívták élet-halál harcukat a német és szovjet hadsereg páncélosai, ők meg a nagy robajokat elhallgatva, nem tudták eldönteni, kinek a győzelmét kívánják.

De ott és akkor kisebb gondja is nagyobb volt mindenféle XX. századi futóbolondnál. Be kellett lépni a szülői házba és mondania kellett valamit. Arról, hogy mi is van. A család a tűzhely körül ült, az anyja sírt, a húgai szipogtak, az apja és a fiútestvérei némán néztek maguk elé. Ő óvatosan lépett fel a tornácra, és nem tudta eldönteni: illik-e kopognia, vagy nem szükséges, hiszen elvégre ez az ő otthona. Végül mégis csak kopogott, de nem várva választ azonnal belépett.

– Zsiga? – kérdezte bizonytalanul az apja.

Ő sem volt biztos benne. Így inkább nem nyilatkozott. Szó mi szó, ő is érezte, egyszerűbb és tisztességesebb lett volna meghalni. A fiútestvérei már hangosan röhögtek volna, de nem volt merszük megmukkanni. Sándor Zsigmond tudta, valami magyarázatot kell adni, mert bármi is történjen, azt szavakba kell önteni.

– A dolgok nem épp úgy alakultak, mint reméltük – mondta –, de én túléltem és hazajöttem, ahogy édesanyámnak ígértem.

De az apját nem lehetett üres szavakkal kifizetni. Érdekelte is az öreg a retorika! A hajánál fogva rángatta be az istállóba. Bár Krisztus is az istállóban jött erre a világra megváltani azt, Sándor Zsigmond apja fittyet hányva minden szakralitásra, nem éppen vallásos érzülettől vezérelve, úgy elverte a fiát – akarom mondani utódját –, hogy még a gerendák is beleremegtek. Mivel alapos és türelmes ember volt az öreg, az atyai intést a jószándékú helyreigazítás megfontoltsággal kívánta végrehajtani. Sikerral járt. Majd, amikor az épület előtt várakozó családhoz lépett ki, ezt a beszédet intézte hozzájuk:

– Ez itt – mutatott a háta mögé – idegen számomra, és semmi keresnivalója ebben a házban.

Így már érthető volt, hogy Sándor Zsigmond vonakodott bármilyen kétes kalandban részt venni, mert erős volt a gyanúja, hogy meglepő átváltozása mögött a lelki megrázkódtatás áll, és minden igyekezetével azon volt, hogy az ilyesmit elkerülje. Ami meglehetősen reménytelen próbálkozásnak tűnt, de mégsem annyira, ha valaki már elvileg nem él. Viszont az idő elene dolgozott.

Mivel azonban erős volt a gyanúja, hogy valami ártatlant zártak be az Ördögnek képzelve az istállóba, valamint az is óriási megrendülésnek számít, amikor elevenen égetnek embert, és napokig szálldos a levegőben az emberhús édeskés illata, inkább kikecmergett lelki elmélkedéséből és kinyitotta a pinceajtót.

– Mi van?

- Megállt az idő! – magyarázták.
- Legfőbb ideje – vonta meg a vállát Sándor Zsigmond.

De erőt vett magán és végül kiadta a parancsot, hogy az embert – ezt a szót jelentőségteljesen nyomta meg és még véletlenül sem ejtette volna ki a száján azt a szót, hogy idegen – azonnal engedjék ki, és hozzák el a házához, mert ők nem így bánnak a hozzájuk érkezőkkel, még akkor sem, ha az maga az Ördög.

Az emberek szó nélkül elkullogtak, mert némi igazsága volt az öregnek, aki jól tudta, miről beszél, mivel 1872-ben Gergely Máriával kötött esküvőjén személyesen bicskázta meg a patást, aki idegen fiatalember képében jött el a bálba, ahol rögtön magába bolondította a falu összes hajadonját, házas asszonyát, özvegy- és öregasszonyát. Még a piruló menyasszony is feltűnően kacarászott a hivatlan vendég viccein. Mert ha valaki idegen ebben a világban, az maga az Ördög, pont ezért érzi magát oly otthonosan benne. Miközben mindenki más idegenül botorkál, ő feltalálja magát. Sándor Zsigmond bicskája szépen behatolt az átokfajzat húsába annak rendje és módja szerint, de az ahelyett, hogy fölszisszent volna a fájdalomtól – az Ördögnek semmi sem fáj – vigyorogni kezdett, mint a sok rokonházasságtól félhülye trónörökös.

- Hát így bánnak itt az idegenekkel? – kérdezte.

Majd egyszerűen eltűnt, és Sándor Zsigmond ott maradt egyedül bicskával a kezében. A násznép már igencsak kábult volt, sokan aludtak. Az éjszaka sötétje foszladozott. Zsiga bá árnyéka tompán nyújtózkodott a falon. Mojsza Ferenc később megesküdtött: Sándor Zsigmond terpeszkedő másán jól kivehetően látszott a patás láb.